

Onmagunk nyomában

A nemzeti jellem problémája – Hódi Sándor pszichológust kérdeztük (4., befejező rész)

■ GRUIK IBOLYA

Milyenek a vajdasági, a délvideki és magyarok? Mások, mint általában a magyarok? Vagy csak annyiban különböznek, mint amennyire nyelvükben, nyelvhasznukban sem egyformák? Hogyan hatott rájuk (ránk) a kisebbségi lét, az anyaországtól való különélés? Vannak ennek pozitívumai is, vagy csak a hátrányról beszélhetünk? Milyen a táj és a lélek összefüggése ebben a vonatkozásban?

És általában véve, a nemzet egészét tekintve, különbözőnk-e más népektől? Van-e magyarok gondolkodásmódjának, érzésvilágának, viselkedésének olyan ismérve, ami más népekre nem, vagy kevésbé jellemző? Másokban milyen kép alakult ki róla, és milyenek látjuk mi őket? A pszichológussal készített interjúsorozatunkban ezekre a kérdésekre kerestük a választ, de helyzetünkkel, körülményeinkkel, közérzetünkkel kapcsolatos más pszichológiai témák is szóba kerültek.

■ **Elmítette a globalizáció hatását. Milyen folyamatoknak lehetünk ma tanúi?**

– A világ történetéből, a világhatalmi rendből nem lehet kimaradni, mindnyájan részesei vagyunk a globális pénzügyi, hatalmi, gazdasági struktúrák és a „lokálisok” (nemzetek, régiók, kistérségek) küzdelmének. A hagyományos, tradicionális életformák átalakulóban vannak, halványulnak, megszűnnek az etnikai, illetve kulturális sajátosságok. Ezt a folyamatot globalizációnak hívjuk, amelynek függvényében a nemzeti megmaradás kérdése sokkal nyugtalanítóbban merül föl, mint bármikor ezelőtt.

Ahhoz, hogy az individualista – nemzetek fölötti, nemzetek nélküli – életmodell szalonképessé váljék, mindent el kell takarítani az útból. Először a múltat kell elhazudni, aztán a tudományt kell (a pénzzel) kényszerpályára terelni, a nemzeti érdekek szószólóit kell félre állítani.

A globalizáció révén az ipari termelés, az információs rendszerek, a feketegazdaság és egyebek tere hálózza be a világot. Egy közmopolita világelit életfelfogása és életstílusa válik modellé, miközben az emberek óriási többsége nemzeti keretek között, helyi társadalmakban éli életét és próbál annak értelmét adni. Mind nehezebben, hiszen amíg a világelel egy része jelentős hasznot húz a globalizációból, az emberek óriási többsége, akiknek nincs lehetőségük rá, hogy otthonosan mozogjanak az információk és a kapcsolati tőke világában, s kihasználják a tőke szabad áramlását, általában alacsony értékű munkát végeznek, s mind jobban lemaradnak a főáramlattól.

A különféle érdekektől, szándékoktól, politikai és ideológiai szférájakéntől függetlenül s népek – bár egyre nehezebben –, de egyelőre állják a sarat, és a nemzeti lét térbeli és időbeli dimenziói a múltó divatokon túlmutatnak.

■ **A nemzeti összetartozás vélt vagy valós kötele? Sokan mondják, hogy a nemzeti összetartozás csak érzésekben és világképekben létezik, valójában a vélt nemzet tagjait nem fűzi össze semmi. Ön ezt hogyan látja?**

– Ennek a felfogásnak látványos cáfolatát jelentették az elmúlt években a balkáni véres események, nem különben a franciaországi faji zavargások, az Európa és világszerte tapasztalható etnikai feszültségek. Ezek a konfliktusok arról tanúskodnak, hogy súlyos hiba lebecsülni azt, ami a nemzet tagjait összefűzi egymással. Az egyenlőtlenség, a nagyarányú migráció, az átgondolatlan bevándorlási (betelepítési) politika megbosszulja magát. Az emberek nemzeti kultúrájukkal nagyon is valós dolgokat visznek (hoznak) magukkal, amely miatt gyakorta hajba kapnak egymással. Erre vonatkozóan bőséges tapasztalatokkal rendelkezünk itt Vajdaságban is.

Azt állítani, hogy a nemzeti összetartozás képletünk tértéke, nem csak gyakorlati következményei miatt felelőtlenség, hanem tudományos szempontból is ostobaság. Az emberek összetartozás-érzése, közösségérzete, az ennek jegyében tett erőfeszítés és együttműködés társadalmi realitás. Talán nincs is erősebb kapcsolat ember és ember között, mint a közös nyelv kultúra, a történelmi és szellemi örökség, a közös tapasztalat, a csoport által követett normák és értékek.

■ **A nemzeti hovatartozás pusztán szubjektív döntés következménye, személyes kérdés, vagy van a nemzetnek valamilyen társadalmi jelentősége?**

– Ki a magyar? – halljuk gyakran. És azonnal halljuk a választ is: aki magyarnak vallja magát. Politikailag korrekt válasz. Lehet-e ez ellen valakinek kifogása? Mindenki annak vallja magát, aminek akarja.

Pszichológiai szempontból azonban a helyzet korántsem ilyen egyszerű. Ugyanis nem mindenki az, aminek vallja magát. Aztán van, aki hol ide, hol oda sorolja magát. Van, aki több nemzetiségűnek vallja magát. És van, akinek nincs nemzeti azonosságadata. Ez nem bűn, nem fogyatékoság, hanem személyi sajátosság. Nem műveltség kérdése, egyszerűen hiányzik a nemzeti kötődés belülről, amiól még értékes emberek lehetnek és kitűnhetnek az élet számos területen.

Valamely nemzethez való tartozás a személyiség egyik döntő fontosságú tartalma és minősége. Érték és szabály, sors és hivatás, kötelesség és küldetés. Feltéve, ha tudatos ez a kötődés, ha közösségünk boldogulását tartjuk szem előtt, s ha nemzetiünk (és rajta keresztül az emberiség) számára nyereség kívánunk lenni. Olykor nagyon kevés az, ami megvalósul ebből az eszményből. Személyiségünk azonban legrögztebb esetben is emlékek, képek, érzések, elvárások, ítéletek, kapcsolatok, észjárások, meggyőződések szétszakíthatatlan szövédéke, amelyben a nemzet leképeződik. Lelki valóságunkban, mint cseppben a tenger, halványabban vagy erőteljesebb színekkel, ott van mindig a nemzeti valóságunk is.

A nyelvi kultúrák szövevényes valóságdarabja minden ember a föld kerekén. De mindenki mindig, a saját életével azonos a legteljesebb mértékben. Mondhatunk, mutathatunk mást is, mint amik a valóságban vagyunk, de ez már a pszichiátria hatáskörébe tartozik. Az emberek vagy elhiszik nekünk, vagy nem. Sokan állítják magukról, hogy költők, írók, művészek, politikusok, holott nem azok. Előfordul, hogy valaki orvosnak, tanárnak, mérnöknek adja ki magát, holott nincs hozzá megfelelő képzése. Ha kiderül, futó bolondnak tartják, vagy megbüntetik.

■ **Mit jelent a gyakorlatban a nemzeti azonosságtudat?**

– Nem beszélhetünk össze-vissza magunkról, gyakran mégis ez történik. Sokan el akarják hitetni magukkal és másokkal, hogy okosabbak, szebbek, fiatalabbak, gazdagabbak, tehetségesebbek, sikeresebbek, mint amilyenek valójában. A valóság és az idealizált énkép nem mindig fedi egymást, de törekedni kell rá. Ez a lelki egészség, a jó kedély, a harmonikus személyiség egyik tükre: fogadjuk el magunkat olyannak, amilyenek vagyunk.

A nemzeti azonosságtudat kötelességvallással jelent a gyakorlatban. Azt jelenti, hogy a nemzet hangsúlyos szerepet kap a cselekedeteinkben és a gon-

dolkodásunkban. Nemzeti identitás nélkül még ki ki eredményesen művelheti saját hivatását, képviselheti szakmai érdekeit, egy régió vagy település lakosságát. A nemzeti érdekeket azonban nem lehet nemzeti elkötelezettség nélkül képviselni. És a problémák itt kezdődnek. Ha olyanok képviselik egy nemzet, vagy nemzetrészt érdekeit, akiknek ez nem szívügyük.

De ez nemcsak a nemzeti érdekképviselőre vonatkozik. Sokan képviselik megjelölési alapon az országot, a párt ügyét, egy település lakosságának az érdekeit, holott a vállalt feladatot illetően semmiféle affinitással nem rendelkeznek. Minden népek joga van arra, hogy olyan politikusi legyenek, akik saját érdekeit képviselik. Olyan újságírók legyenek, akik a közösség érdekeit tartják szem előtt.

■ **És mi a helyzet azzal a felfogással, hogy a nemzeti tudat művi termék, melynek elfogult látásmódját társadalmi intézmények és mechanizmusok formálják ki az emberek fejében?**

– A nemzeti öntudat sok mindenből tevődik össze. Nem vitás, hogy az oktatás, a tudomány, a művészet, az irodalom nagy szerepet játszik a kik vagyunk?, honnan jöttünk?, milyenek vagyunk?, mi a küldetésünk? jellegű kérdések értelmezésében. Nem biztos, hogy ezek a szellemi hatások a valóságunk megfelelő képet festenek-e a nemzettől, de az efféle igazságoknak soha nem is lehetünk igazán a birtokában. A nemzeti öntudat arra szolgál, hogy hozzájáruljon a közösség felemelkedéséhez, segítse a más népekkel való versenyben. Előfordul, hogy ebben az önértékelésben túlságosan kidomborodik a fölénnyudat, a különbség érzése, egyikünk közösség egyenesen kiválasztott népként tartja magát. Erre általában akkor kerül sor, ha egy csoport tagjai attól tartanak, hogy a versenyben alul maradnak. A körülmények szerencsés közrejátszása folytán alkalom adódik a mértéktartó, más népeket tiszteletbe tartó nemzettudat kialakítására is. Az, hogy melyik nép milyen portrét fest magáról, mi az, amit kiemelez múltjából és jelenéből, mindig a helyzetismeretből és a nemzet perspektívájához fűződő reménytelni gondolatokból fakad.

Ma a kultúra az egész Nyugaton a hanyatlás jeleit mutatja. Ettől válnak halványabbá, verszékenyebbé a nemzeti kultúrák is. Nem leszünk ettől se modernebbek, se haladottabbak. Egyének is, nemzetek is akkor tesznek jó szolgálatot a világnak, ha megőrzik egyéni és nemzeti sajátosságait. Csak így maradunk meg személyiségnek, nemzetnek, lélekben gazdagoknak és szabadnak. Ahogyan Babits mondja: Nem átváltozásra, önfeladásra, magunkból való kikelésre van szükségünk, hanem inkább magunkhoz való visszatérésre. Magunkba-szállásra.

Gyönyörű adventünk

■ BALOGH ISTVÁN

Három fűre macska elillan
Távol ködökbe, viszi a hirt,
Kisded születik minálunk,
Földet-leket megújító,
Életünket aranyozó,
Picinyke megváltó,
Picinyke megváltó.
Karácsonyfám alá rakom
Cyreköröm vatta barikáit,
Nagyanyám emléke figyel
Felhőfölről, meg Fülöp kutyám
Kerüli újra Dengeleget.
Boldogan csahol a dombtetőn,
Látod; gazdám, eljön a karácsony,
Megteremt már a bokrok alján,
Virág képeben születik szívünkbe,
S az égből csillagai közül
Három kedves macskaszempár
Figyeli örömlenket: piciny
Szücske dobbanását
Jóságos anyja
Teremtő szíve alatt.
Sorakoznak fehér bárnyákok,
Fontoskodó csacsik,
Tej-gödöllyek, borjacsokák:
Leheletünk mögötti
Megváltónkat, fölötté
Megállunk, jászlanál
Megteremtjük a melegséget,
Napnak hív sugarát,
Éjnek szép gyémántját,
Jőjj, kisded, házunkba!
Bölcsöd megfaragta
Sok ezer ősd, pályád
Varogatta sok öreganyád,
Elringat két dajkád,
Anyád két kezében
Táncolhat a lelked!
Most elültem a fenyőt,
Alája helyezem hitem.
Bátyumat kioldom,
Tovább már nem viszem.
Íme: megeltem világom.

2006. december 11.

SZÓFIGYELŐ

Tétmérkőzés

■ MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ

Sporthírekben, sporttudósításokban gyakran találkozhatunk a tétmérkőzés szóval: Harmadik alkalommal csap össze egymással a magyar és a bosnyák labdarúgó-válogatott, de a mostani lesz az első tétmérkőzés. – A magyar férfi kézilabda-válogatott legközelebbi tétmérkőzése a világ bajnoki selejtező lesz. – A világbajnokság óta tétmérkőzések először pályára lépő játékos mindjárt két gólt is szerzett. – Bár ők ketten évek óta jól ismerik egymást a nemzetközi tornákról, tétmérkőzésen most találkoznak először. – A Liverpool immár 17 tétmérkőzés óta veretlen. – A Real Madrid négy tétmérkőzés óta képtelen nyerni. – Az olaszok 64 év alatt másodszor kaptak ki odahaza tétmérkőzésen. – A Ferencváros Szegec harmincnégy győzelesen megívott európai és hazai tétmérkőzés után szenvedett vereséget.

A tétmérkőzés fővon egyrészt 'valamely bajnokságról, kupáról vívott mérkőzésre', másrészt versenysorozatban 'a helyezés szempontjából nagyon fontos mérkőzésre' utal, és mint ilyen szemben áll a barátságos (azaz tét nélküli) találkozóval. A tétmérkőzés igen fontos esemény mind a csapatszellem, mind a játékosok motiváltsága szempontjából. A sorozatos tétmérkőzés nagyon jól összekovácsolhat egy csapatot. Azt a fajta idegfejlődést, amelyet egy tétmérkőzés szolgáltat, nem lehet imitálni. Lámpaláz a társaság, a nagy lelkesedésben vagy fittyet hány a taktikai utasításokra és kergető pókknál szaladgál fel és alá, vagy épp ellenkezőleg, meredten bámul maga elé a pályán ahelyett, hogy a labdát és az ellenfél mozgását figyelne. Hogy ne kerüljön ilyenre sor, alaposan fel kell készülni.

A tétmérkőzésen való szereplés jogi szempontból is fontos lehet. A FIFA előírásai szerint ha a lejárt szerződésű labdarúgó egy hónapig nem szerepel tétmérkőzésen, akkor amatőrként lehet szerződést kötni a megfelelő tarifa szerint. Egy játékosnak tétmérkőzéseken való szereplését valamely szponzorral való szerződése is befolyásolhatja, előfordulhat, hogy az illetőnek olyan mérkőzésen kell játszania, amely a szponzor szempontjából fontos, míg távol marad csapatának bajnoki találkozóiról. Egy járt a brazil labdarúgó-válogatott egyik játékosa, Ronaldo is. A válogatottat tíz éven át a Nike amerikai sportzergár szponzorálta. Voltak különféle olyan tornák, amelyeken a csapat első számú játékosának, Ronaldónak kötelező volt a megjelenés. Megtörtént, hogy Ronaldo a tét nélküli franciaországi négyes tornán jött és ment a pályán, miközben a spanyol bajnokságban lett volna rá szükség, amikor a tabella második helyén álló Barcelona kikapott a kiesőjelölt Hérculestől, a listavezető Real Madrid pedig győzött, és ettől aztán még növelte előnyét.